

STENBERG IDENOR

Arkeologisk utredning

L2020:9559, L2020:9560, L2020:9561, L2020:9562,
L2021:2859, L2021:2860, L2021:2861

Idenor-Åkre 1:17, 1:44, 1:45, 1:46, 1:47
Idenors socken
Hudiksvalls kommun
Hälsingland

Inga Blennå

STENBERG IDENOR

Arkeologisk utredning

L2020:9559, L2020:9560, L2020:9561, L2020:9562,
L2021:2859, L2021:2860, L2021:2861

Idenor-Åkre 1:17, 1:44, 1:45, 1:46, 1:47
Idenors socken
Hudiksvall kommun
Hälsingland

Rapport 2021:17
Inga Blennå

Länsmuseet Gävleborgs rapportserie

Rapportserien innefattar rapporter inom länsmuseets verksamhetsområden arkeologi, bebyggelsehistoria, byggnadsvård, kulturmiljövård, etnologi, konst- och kulturhistoria.

Du kan själv ladda hem rapporter i PDF-format från länsmuseets hemsida www.lansmuseetgavleborg.se

Rapporter, böcker och mycket annat kan du köpa/beställa i länsmuseets butik butik@xlm.se eller 026-65 56 35.

Utgivning och distribution:

Länsmuseet Gävleborg
Södra Strandgatan 20, 802 50 Gävle
www.lansmuseetgavleborg.se

© Länsmuseet Gävleborg 2021

Omslagsbild: Röjningsröse inom fossil åker/röjningsröseområde L2021:2861. Foto från N: Inga Blennå.

Staten har rätt att sprida dokumentationsmaterialet och rapporten enligt CC BY-licens. Lantmäteriverkets kartor omfattas ej av denna licens.

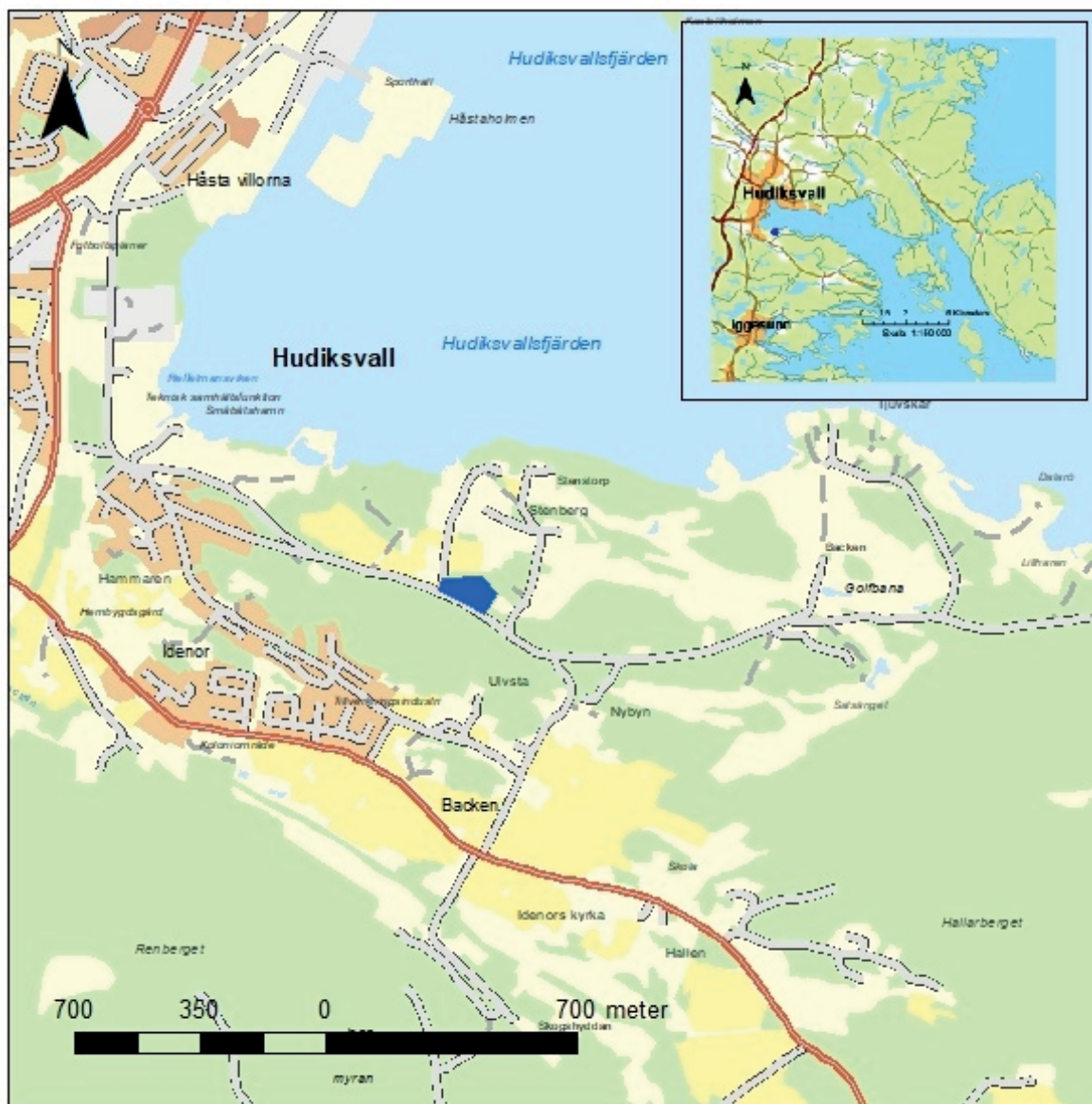
Allmänt kartmaterial från Lantmäteriverket. Medgivande MS2010/01366.

ISSN 0281-3181

Print: Länsmuseet Gävleborg

INNEHÅLL

Innehåll.....	3
Sammanfattning	5
Inledning	6
Målsättning och metod	6
Topografi och fornlämningsmiljö	7
Resultat.....	8
Förslag på vidare åtgärder	9
Administrativa uppgifter	11
Referenser	12
Bilaga 1. Objekttabell.....	13
Bilaga 2. Schaktbeskrivning.....	14

Figur 1. Översiktskarta, utredningsområdet markerat med blått.

SAMMANFATTNING

Länsmuseet Gävleborg har utfört en arkeologisk utredning av en yta i Stenberg, Idenors socken i Hudiksvalls kommun (efter beslut av Länsstyrelsen Gävleborg 2021-03-26, dnr 7654-2020). Hudiksvalls kommun planerar att låta bygga bostäder och en väg inom området. Utredningen gjordes under april månad 2021.

Syftet med utredningen var att klarlägga om det fanns fornlämningar eller övriga kulturhistoriska lämningar inom ytan. Inför fältarbetet granskades aktuella historiska kartor. Inom ramen för fältarbetet gjordes en okulär besiktning och sökschakt gjordes med traktorgrävare. Schakten och de påträffade lämningarna dokumenterades, mättes in med RTK-GPS och återställdes sedan.

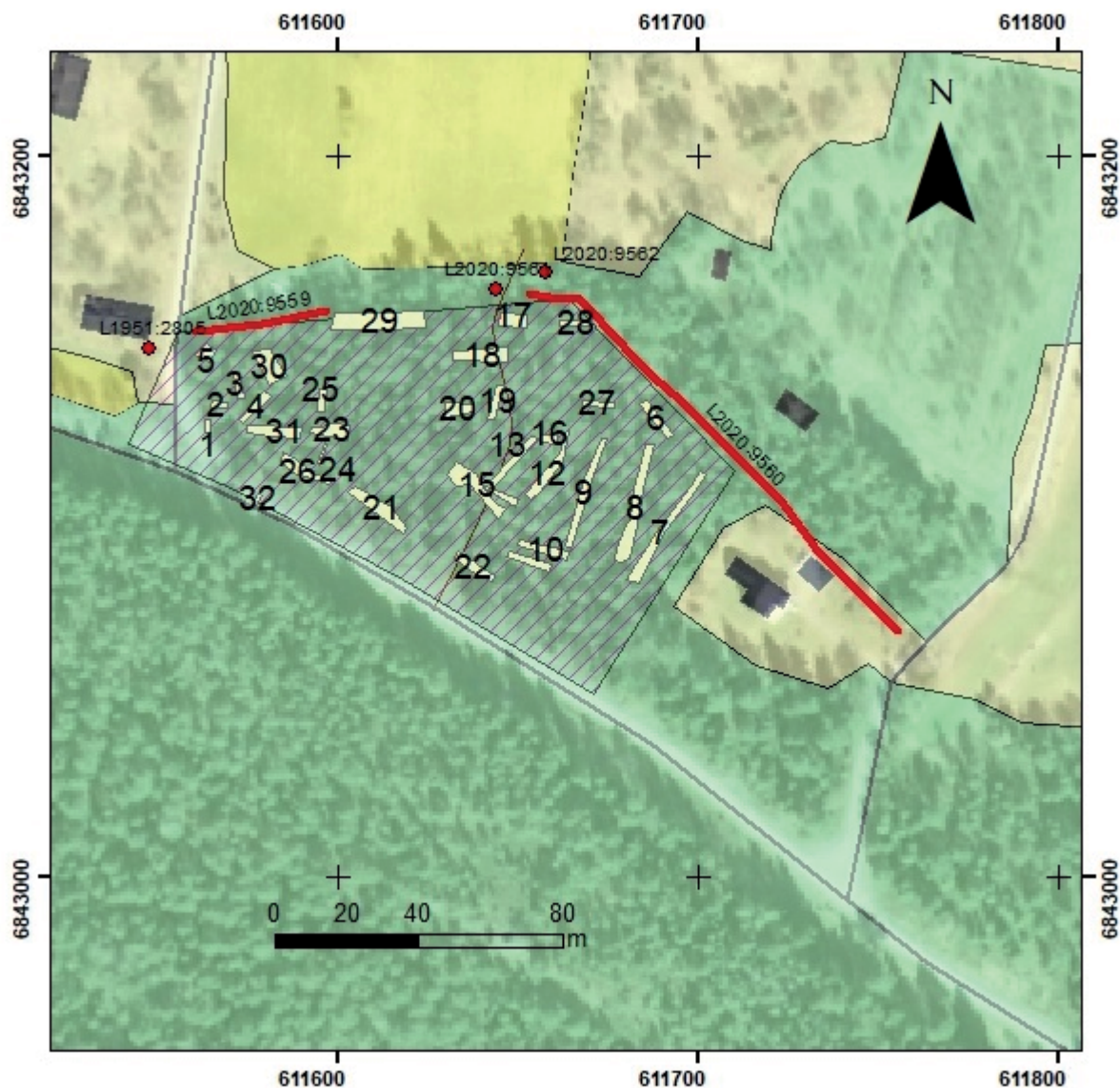
I kanten av utredningsområdet fanns tidigare två stenmurar, ett röjningsröse och en husgrund registrerade. På angränsande fastighet, väster om utredningsområdet, fanns dessutom en gravhög som registrerats redan vid förstagångsinventeringen år 1956.

Totalt gjordes 32 sökschakt. I två av schakten framkom lämningar i form av röjningsrösen. Rösena är tydligt handupplagda och ger ett ålderdomligt intryck. Lämningarna är belägna i skogsmark som avverkades föregående år och ingen av dem var synlig före den nu utförda schaktningen. Den antikvariska bedömningen är *möjlig fornlämning*. Direkt utanför utredningsområdet i öster påträffades en dammvall som bedömdes utgöra en *övrig kulturhistorisk lämning*.

Kartstudierna visar att utredningsområdet sannolikt inte brukats under andra halvan av 1700-talet och framåt i tiden. Då de röjningsrösen som framkom vid utredningen gav ett ålderdomligt intryck, och inte upptäcktes okulärt innan schaktningen utfördes, bör lämningarna ha hög ålder.

Figur 2. Undersökningsområdet efter skogsavverkning och före utredningsarbetet. I bakgrunden syns hägnaden/stenmuren L2020:9560. Foto från söder: Inga Blennå.

Figur 3. Karta över utredningsområdet, här markerad som skrafferad yta, sökschakten gulmarkerade och numrerade. Tidigare registrerade lämningar markerade med rött.

INLEDNING

Länsmuseet Gävleborg har utfört en arkeologisk utredning av en yta i Stenberg, Idenors socken, Hudiksvalls kommun (efter beslut av Länsstyrelsen Gävleborg 2021-03-26 dnr 7654-2020). Utredningen har utförts inom en del av fastigheterna Idenor-Åkre 1:17 samt Idenor-Åkre 1:44, 1:45, 1:46 och 1:47. Inom området har Hudiksvalls kommun avstyckat fyra fastigheter där bostadsbyggande samt en väg planeras.

Arbetet utfördes under perioden 20 till 22 april 2021 av Maria Björck och Inga Blennå.

MÅLSÄTTNING OCH METOD

Syftet med utredningen var att fastställa om fornlämningar eller övriga kulturhistoriska lämningar finns inom området. Direkt väster om utredningsområdet ligger en tidigare registrerad gravhög (Idenor 32:1 eller L1951:2805).

Inför fältarbetet gjordes en genomgång av historiska kartor och terrängskuggning. För att få en övergripande bild av området gjordes en okulär inventering av utredningsytan och den i norr direkt anslutande marken. Inom utredningsområdet drogs sökschakt med traktorgrävare. Schakten utplacerades spridda över området i lägen som bedömdes vara fördelaktiga. Materialet i schakten kontrollerades och rensades fram med skärslav/fyllhammare. Schakten och påträffade lämningar dokumenterades och mättes in med RTK-GPS. Efter utredningen återställdes samtliga schakt.

TOPOGRAFI OCH FORNLÄMNINGSMILJÖ

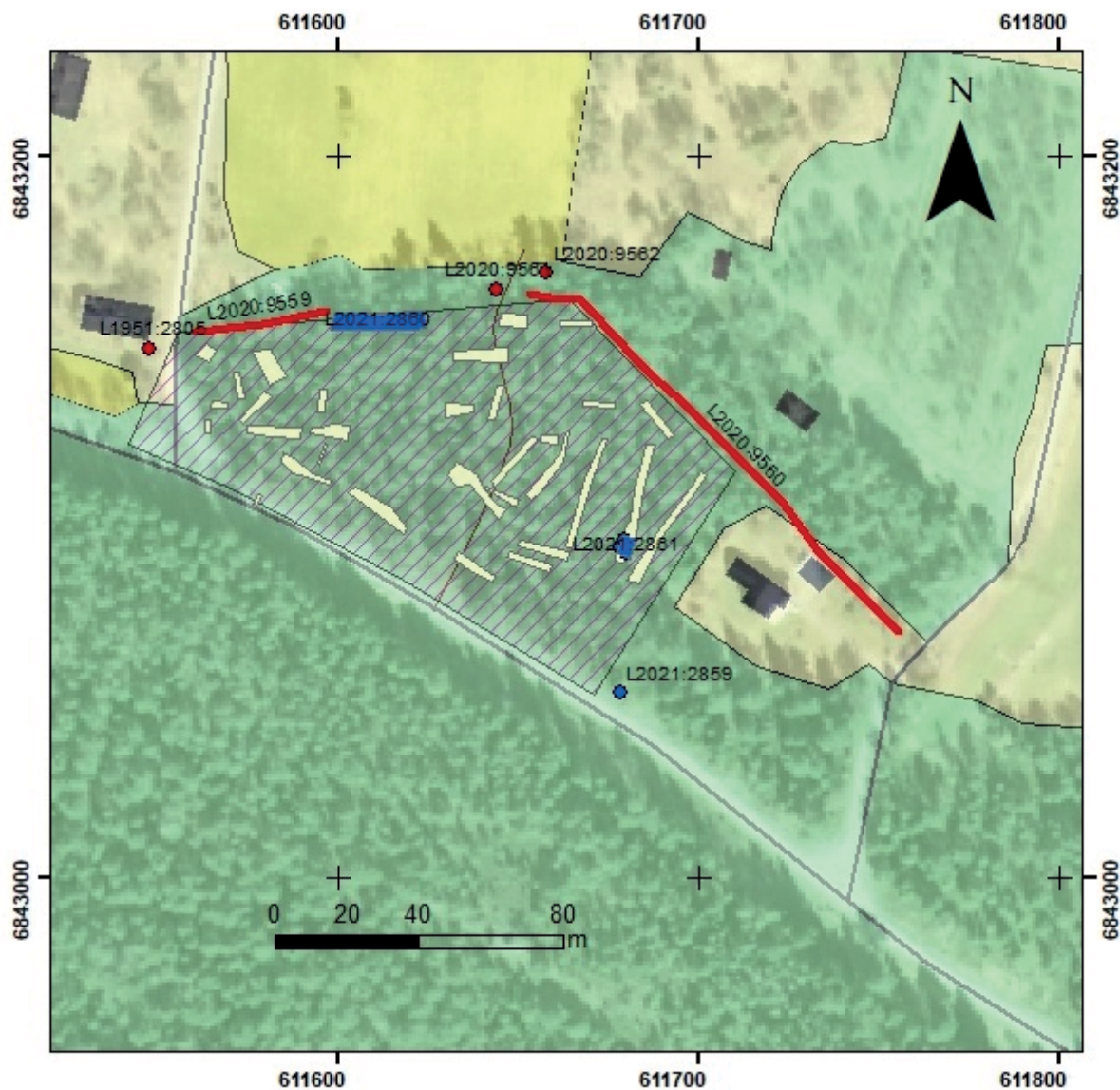
Idenors socken ligger söder om den djupa havsvik som Hudiksvallsfjärden bildar. Socknen utgörs av två mindre dalgångar omgivna av skog och skärgård. Genom socknen sträcker sig Delångersån som mynnar i havet i öster vid Saltvik.

Inom socknen finns flera förhistoriska lämningar, bland annat gravar av kuströsetyp och gravar belägna i anslutning till sedimentmarker. Flera av skärgårdens öar hör till Idenor, speciellt kan nämnas Drakön med sin arkeologiskt undersökta Sankt Olovs hamn daterad till medeltid.

Idenor bildade tidigare annexförsamling under Hälsingtuna pastorat men blev under mitten av 1600-talet annexförsamling under Hudiksvalls stad (Hagåsen 2014:214). Den tidigare gränsdragningen mellan Hälsingtuna och Idenors socknar förefaller inte helt klarlagd. Flera byar i södra delarna av det nuvarande området för Hälsingtuna socken verkar tidigare legat inom Idenor. På en geografisk avritning från år 1651 ligger byarna Björka, Hamre, Måsta och Söderrå karterade i Idenors socken (V26-1:1). År 1792 upprättades en gränsbestämningsskarta som visar att gränsdragningen mellan socknarna fortfarande inte var klarlagd, *Charta öfver Tvistiga rågången emellan Tuna och Idenors socknar* (V26-4:1).

Utredningsområdet hör till byn Åkre men finns inte karterat inför storskiftet 1769. Vid karteringen inför laga skifte ligger större delen av området på marker angivna som *Hudiksvalls stadsjordar* och *Hudiksvalls stad* (V26-15:2). Endast en mindre del av utredningsområdets nordvästra del är karterat och i protokollet benämnt *stenbacke*. På en karta från 1886 är undersökningsområdet omnämnt som *Allmänning skogsmark stenbunden* (V26-21:1). På den ekonomiska kartan från 1956 finns en samfällighet markerad i utredningsområdets södra del (J133-15H8d59). Samfälligheten återfinns även på 1886 års karta som berättar att den fungerat som grustäkt.

Fornlämningsmiljön inom utredningsområdet, och i dess direkta närhet, utgörs av stenmurar (L2020:9559 och L2020:9560), ett röjningsröse (L2020:9561) och en husgrund (L2020:9562). På angränsande fastighet, direkt väster om utredningsområdet, finns en gravhög som registrerades vid förstagångsinventeringen år 1956 (L1951:2805 eller Idenor 32:1). Anläggningen är skadad, hela östra delen är bortschaktad, vilket noterades redan vid revideringen år 1982.

Figur 4. Karta över utredningsområdet markerad som skrafferad yta, sökschakten gulmarkerade och nyfunna lämningar markerade med blått. Tidigare registrerade lämningar markerade med rött.

RESULTAT

Totalt upptogs 32 sökschakt. I två av schakten (schakt 8 och 29) framkom lämningar i form av röjningsrösen. Rösena är tydligt handupplagda och består av mindre stenar. Lämningarna ger ett ålderdomligt intryck. De är belägna i skogsmark som avverkades föregående år och ingen av dem var synliga före den nu utförda schaktningen.

I schakt 8 framkom tre röjningsrösen, vilka registrerats som fossil åker/röjningsröseområde (L2021:2861). Två är rektangulära 2–4×1–1,5 meter stora och ett var runt, 3 meter i diameter. Rösena är 0,3 meter höga, bestående av 0,05–0,4 meter stora stenar. Anmärkningsvärt är att rösena inte ligger i anslutning till åkermark. Direkt söder om lämningarna finns däremot en något sank och stenröjd sänka. Den sankan ytan avgränsades mot öster av en vall som närmast liknar en dammvall (L2021:2859).

I schakt 29 framkom fyra röjningsrösen, vilka registrerats som fossil åker/röjningsröseområde (L2021:2860). Rösena är 3–5,5×2–3 meter stora, 0,2–0,4 meter höga, bestående av 0,05–0,3 meter stora stenar. Inte heller dessa röjningsrösen ligger i direkt anslutning till synlig åkermark. Norr om lämningarna finns dock en enkel stenrad som avgränsning

mot ett smalt skogsbevuxet impediment. Stenraden är cirka 40 meter lång (Ö-V) och 0,2–0,4 meter hög av 0,4–0,5 meter stora stenar. Den kan utgöra resterna av grundläggningen till den stenmur som finns i utredningsområdets norra del eller eventuellt av en äldre enklare mur. Där finns också ett tidigare registrerat röjningsröse (L2020:9561) som ger ett yngre intryck än de som framkom vid den nu gjorda schaktningen.

Vid den okulära inventeringen påträffades även en dammvall strax utanför utredningsområdet i öster (L2021:2859).

Kartorna visar att utredningsområdet med största sannolikhet inte brukats under andra halvan av 1700-talet och framåt i tiden. Då de röjningsrösen som framkom vid utredningen gav ett ålderdomligt intryck, och inte upptäcktes okulärt innan schaktningen utfördes, bör lämningarna ha hög ålder. Sannolikt är de båda röjningsröseområdena större än vad som registrerats eftersom all mark kring dem inte schaktades fram.

Figur 5. Utsnitt från ekonomiska kartan år 1956. Undersökningsområdet markerat med lila. Samfälligheten som utgjorts av en grustäkt ligger i södra delen och delvis i nuvarande vägsträckning.

FÖRSLAG PÅ VIDARE ÅTGÄRDER

Länsmuseet anser att två av de nyregistrerade lämningarna bör undersökas och dateras (fossil åker/röjningsröseområde L2021:2860 och L2021:2861). Övriga lämningar i anslutning till undersökningsområdet är inte direkt berörda och bör få ligga kvar intakta (hägnad/stenmur L2020:9559 och L2020:9560, röjningsröse L2020:9561, husgrund L2020:9562, dammvall L2021:2859).

Det är Länsstyrelsen som beslutar om vilka arkeologiska åtgärder som är aktuella.

Figur 6. Fossil åker/röjningsröseområde L2021:2861 utgjordes av tre röjningsrösen. Foto från sydväst: Inga Blennå.

Figur 7. Ett av röjningsrösen inom L2021:2861. Foto från norr: Inga Blennå.

Figur 8. Fossil åker/röjningsröseområde L2021:2860 utgjordes av fyra röjningsrösen. Foto från väster: Inga Blennå.

ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Länsstyrelsens diarienummer: 7654-2020

Länsstyrelsens beslutdatum: 2021-03-26

Länsmuseet Gävleborgs diarienummer: 2021-56/320

Undersökningstid: 20-22 april 2021

Projektledare: Inga Blennå

Personal: Inga Blennå och Maria Björck

Fastigheter: Idenor-Åkre 1:17, 1:44, 1:45, 1:46, 1:47

Socken: Idenor

Kommun: Hudiksvall

Koordinatsystem: Sweref 99 TM

Arkeologitimmarna i fält: 48

Dokumentationshandlingar: förvaras i Länsmuseet Gävleborgs arkiv

Fynd: inga fynd tillvaratagna

REFERENSER

Hagåsen, L. 2014. *Bebyggelsenamnen i Hudiksvalls kommun*. Hudiksvallsområdet. Sveriges ortnamn. Ortnamnen i Hälsingland 2:2. Uppsala.

Lantmäteristyrelsens arkiv

V26-1:1 Geografisk avritning, sockenkarta år 1651

V26-4:1 Gränsbestämning, år 1792

V26-15:2, laga skifte på inrösningsjord, år 1865

V26-21:1, laga skifte på inägor, år 1886

Rikets allmänna kartverks arkiv

J133-15H8d59, ekonomiska kartan år 1956

BILAGA 1. OBJEKTTABELL

L-nr	Schakt	Lämningstyp	Sakord	Beskrivning	Status
L2021:2859		Dammvall		Vall, 18 m l (N-S), 3,5–4 m br och 0,5 m h. Uppbyggd av jord och sten. Plan igenväxande odlingsmark angränsande till sank mark i V. Blandskog, ungskog.	Övrig kulturhistorisk lämning.
L2021:2860	29	Fossil åker	Röjningsröse-område	Område med röjningsrösen, ca 25×6 m (Ö-V), bestående av 4 röjningsrösen. Rösena är 3–5×2–3 m st och 0,2–0,4 m h av 0,05–0,3 m st stenar. Ligger direkt S om stenrad som sannolikt utgör grundläggning till stenmur (hägnad L2020:9559) eller eventuellt en äldre stenmur. Svagt NNV sluttande sandig moränmark. Skogsmark, hygge.	Ger ålderdomligt intryck. Ej synligt före schaktning. Möjlig fornlämning.
L2021:2861	8	Fossil åker	Röjningsröse-område	Område med röjningsrösen, ca 5,5×4 m (N-S), bestående av 3 röjningsrösen. Rösena är 2–4×1–1,5 m st och 0,3 m h av 0,05–0,4 m st stenar. Ett röse är 3 m diam och 0,1–0,3 m h av 0,05–0,4 m st stenar. Plan moränmark. N om sank stenfri sänka. Skogsmark, hygge.	Ger ålderdomligt intryck. Ej synligt före schaktning. Möjlig fornlämning.

BILAGA 2. SCHAKTBESKRIVNING

Schakt	Längd m	Bredd m	Riktning	Djup m	Beskrivning
1	3	1,5	N-S	0,10	Sandig grå till brun morän med 0,05–0,30 m st stenar. Recent skräp som glas, porslin och tegel.
2	4	2	Ö-V	0,10–0,20	Sandig grå till brun morän med 0,01–0,30 m st stenar. Markfast block i Ö. Recent skräp som glas, porslin och tegel.
3	7	2	NNV-SSÖ	0,10–0,20	Sandig grå till brun morän med 0,01–0,40 m st stenar. Recent skräp som glas, porslin och tegel.
4	10	2	NÖ-SV	0,20	Sandig grå till brun morän med 0,01–0,30 m st stenar. Markfast block i SV. Recent skräp som glas, porslin och tegel.
5	4	4	NÖ-SV	0,30	Sandig grå till brun morän med 0,01–0,30 m st stenar. Recent skräp som glas, porslin och tegel.
6	12	2	NV-SÖ	0,10–0,30	Sandig grå till brun morän med 0,02–0,50 m st stenar.
7	35	1,5–4	NNÖ-SSV	0,10–0,20	Sandig grå till brun morän med 0,01–0,40 m st stenar.
8	34	2–4	N-S	0,10–0,30	Sandig grå till brun morän med 0,01–0,40 m st stenar. I schaktet framkom 3 röjningsrösen som inte var synliga före schaktningen.
9	30	1–2	NÖ-SV	0,10–0,30	NÖ delen av schaktet sandig grå till brun morän med 0,05–0,50 m st stenar. SV delen av schaktet brun lera.
10	15	1–1,5	VNV-ÖSÖ	0,10	Grå homogen lera.
11	15	1–1,5	NV-SÖ	0,10	Grå homogen lera.
12	20	1–2	NNÖ-SSV	0,10	Sandig grå till brun morän med 0,01–0,30 m st stenar.
13	17	1,5–2	NÖ-SV	0,10–0,30	Sandig grå till brun morän med 0,01–0,50 m st stenar.
14	10	1–1,5	NV-SÖ	0,10–0,30	Sandig grå till brun morän med 0,01–0,50 m st stenar.
15	17	2–5	NV-SÖ	0,10–0,30	Sandig grå till brun morän med 0,01–0,60 m st stenar. I NV delen recent skräp som glas, porslin, keramik och spik.
16	4	2	Ö-V	0,10–0,30	Sandig grå till brun morän med 0,01–0,50 m st stenar.
17	7	3	Ö-V	0,20–0,30	Sandig grå till brun morän med 0,05–0,50 m st stenar.
18	14	2–3	Ö-V	0,10–0,20	Sandig grå till brun morän med 0,05–0,50 m st stenar.
19	10	1,5–2	NNV-SSÖ	0,10–0,20	Sandig grå till brun morän med 0,02–0,40 m st stenar.
20	6	2–4	Ö-V	0,10–0,20	Sandig grå till brun morän med 0,03–0,30 m st stenar.
21	19	1–3	NÖ-SV	0,10–0,30	Ö delen av schaktet sandig grå till brun morän med 0,05–0,40 m st stenar. V delen av schaktet ljusbrun sand med inslag av 0,05–0,40 m st stenar.
22	13	1–2	NV-SÖ	0,10–0,30	Sandig grå till brun morän med 0,05–0,60 m st stenar.
23	12	1,5–4	Ö-V	0,10–0,20	Sandig grå till brun morän med 0,10–0,50 m st stenar.

Schakt	Längd m	Bredd m	Riktning	Djup m	Beskrivning
24	6	1	NÖ-SV	0,20–0,50	Sandig grå till brun morän med 0,02–0,60 m st stenar. SÖ delen av schaktet förhöjning av sandig morän. I botten av schaktet markfast block.
25	6	2	N-S	0,10–0,20	Sandig grå till brun morän med 0,10–0,30 m st stenar.
26	15	1,5–3	NV-SÖ	0,15	Sandig grå till brun morän med 0,05–0,30 m st stenar.
27	9	2	Ö-V	0,10–0,20	Sandig grå till brun morän med 0,05–0,30 m st stenar.
28	9	1,5	Ö-V	0,15	Sandig grå till brun morän med 0,10–0,40 m st stenar.
29	25	6	Ö-V	0,10–0,20	Sandig grå till brun morän med 0,10–0,40 m st stenar. I schaktet framkom 4 röjningsrösen som inte var synliga före schaktningen.
30	10	5	NV-SÖ	0,10–0,20	Sandig grå till brun morän med 0,05–0,50 m st stenar. Recent skräp som glas, porslin och tegel.
31	15	1,5–2,5	Ö-V	0,10–0,20	Sandig grå till brun morän, övergår till mjäla i V delen av schaktet.
32	3	1,5	ÖNÖ- VSV	0,30	Gråbrun mjäla.

LÄNSMUSEET GÄVLEBORG, SÖDRA STRANDGATAN 20, 802 50 GÄVLE. WWW.LANSMUSEETGAVLEBORG.SE